

Маліновська О.Я.

к.е.н., доцент,

доцент кафедри економіки та менеджменту,

Львівський національний університет імені Івана Франка

Malinowska Olga

Ivan Franko National University of Lviv

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО СТАНУ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

ANALYSIS OF THE MODERN STATE OF STATE SUPPORT OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF REGIONS OF UKRAINE

Анотація. У статті проаналізовано сучасний стан соціально-економічного розвитку регіонів України, зокрема зроблено акцент на непідконтрольних територіях Луганської та Донецької областей. Соціально-економічний розвиток Донецької та Луганської областей упродовж 2014–2017 рр. зазнав впливу воєнних дій на частині своєї території, які спричинили різке погіршення становища у соціально-економічній сфері. Детально досліджено нестабільність соціально-економічного розвитку, що привела до необхідності пошуку нових ринків збуту товарів на зовнішніх ринках, освоєння нових видів продукції та перепрофілювання виробництва. Загалом встановлено, що відновлення цілісного господарського простору в межах самих Донецької та Луганської областей слід розглядати як необхідну умову реінтеграції нині непідконтрольних територій до всієї України, оскільки встановлення порушених господарських зв'язків на території Донбасу сприятиме стабілізації розвитку як регіонів Донбасу, так й інших регіонів.

Ключові слова: регіон, державна підтримка, соціально-економічний розвиток, сфера торгівлі, експорт, санкції, політична ситуація в країні.

Постановка проблеми. Посилення диференціації в умовах та наслідках життєдіяльності населення регіонів незалежно від причин, які її викликають, приводить до наростання деструктивних процесів у суспільстві та загострює проблему поступального розвитку як окремого регіону, так і країни загалом, що стає підґрунтям збільшення діапазонів їх економічного та соці-

ального розширення. Відсутність ефективного механізму державного втручання в процеси суспільного виробництва, домінування стихійного саморозвитку є головними чинниками втрати поступального тренду розвитку регіонів.

Сучасна практика відносин між державою та регіонами, а також між окремими регіонами свідчить про те, що політика вирівнювання, яка спрямована на підтримку менш економічно та соціально розвинутих територій, не дає необхідного результату. Політика вирівнювання спрямована на досягнення певної економічної рівноваги між регіонами, що об'єктивно досить проблематично забезпечити як у найближчій, так і у віддаленій перспективі. Більш дієвою є політика стимулювання територіального розвитку. Вона має на меті вжиття заходів на державному та регіональному рівнях щодо максимального використання наявних матеріальних, трудових, організаційних та фінансових можливостей. Для того щоб така політика стала ефективним важелем розвитку як регіонів, так і їх складових (адміністративно-територіальних одиниць), необхідно використовувати методи економічного регулювання. Сучасна практика регіонального розвитку відзначається непостійністю та неузгодженістю під час використання окремих способів та методів економічного регулювання, тому саме впровадження в практику організаційних та економічних механізмів, здатних адаптувати його до умов регіонального розвитку, забез-

печить поступальний розвиток як окремих регіонів, так і всієї держави загалом. Отже, економічне регулювання регіонального розвитку одержить необхідну адаптацію до умов конкретних регіонів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичним та прикладним аспектам вирішення багатогранних проблем формування механізмів державної підтримки регіонального розвитку присвячені праці О. Амоші, О. Алімова, В. Бондаренка, М. Бутка, Василенка, В. Геєця, З. Герасимчук, С. Гриценка, Б. Данилишина, М. Долішнього, С. Дорогунцова, В. Дубницького, В. Захарченка, Л. Ковальської, С. Лучика, Т. Пепи, С. Сонька, Д. Стеценка, В. Удовиченка, В. Худолей, Л. Чернюк, М. Чумаченка, С. Шкарлета та інших науковців. Розв'язання різнопланових завдань ефективного розвитку регіонів досліджували зарубіжні вчені, серед яких варто назвати Е. Алаєва, К. Астапова, А. Вебера, О. Гранберга, П. Друкера, М. Колосовського, В. Лексина, А. Льоша, А. Маршала, Ф. Перру, М. Портера, Дж. Фрідмана, Й. Шумпетера.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Незважаючи на підвищений інтерес як українських, так й іноземних авторів до проблеми розроблення напрямів державної підтримки регіонального розвитку, вважаємо за необхідне провести детальний аналіз сучасного стану соціально-економічного розвитку регіонів з урахуванням економічної та політичної ситуації в країні.

Мета статті. Головною метою цієї роботи є поглиблений аналіз сучасного стану державної підтримки соціально-економічного розвитку регіонів України.

Виклад основного матеріалу. Соціально-економічний розвиток регіонів у 2017 р. порівняно з 2016 р. характеризується покращенням окремих показників навіть таких традиційно вразливих до кризових явищ сфер, як пряме іноземне інвестування та зовнішня торгівля товарами. Причинами такого становища є паростки макроекономічної стабілізації та той чинник, що кожен регіон починає вирішувати питання власного економічного розвитку не в останню чергу

внаслідок фінансового зміцнення територіальних громад та формування об'єднаних територіальних громад. У 2016 р. в результаті реформи децентралізації влади було змінено систему фінансування, знайдено інструменти фінансування регіонального та місцевого розвитку, які дають змогу місцевій владі ефективно вирішувати проблеми на місцях та не допускати їх виникнення. В результаті цього кількість дотаційних місцевих бюджетів знизилась на 25% [1]. Значно зросли обсяги доходів місцевих бюджетів. Так, за перше півріччя 2017 р. надходження власних доходів загального фонду місцевих бюджетів України зросли на 34% порівняно з аналогічним періодом минулого року, склавши 87 млрд. грн, що на 22 млрд. грн. більше, ніж торік. У першому півріччі 2017 р. доходи місцевих бюджетів 366 об'єднаних територіальних громад збільшились майже вдвічі, склавши 3,9 млрд. грн. (+1,9 млрд.). З розрахунку на одного мешканця громади середній показник надходжень також збільшився практично вдвічі, а саме із 640 грн. до 1 256 грн. (темп зростання склав 196,2%) [2].

Звісно, фінансове зміцнення громад впливає на розвиток регіонів загалом.

До такого позитивного чинника додалася сприятлива кон'юнктура на зовнішніх ринках на сировину для промисловості та сільськогосподарську продукцію, що вплинуло на зростання обсягу експорту в регіонах, де виробництво такої продукції належить до провідних сфер діяльності. Причому в окремих регіонах таке зростання відбулося більш ніж вдвічі. Варто відзначити нарощення експорту мінеральних продуктів в окремих областях у січні-червні 2017 р. порівняно із січнем-червнем 2016 р. Зокрема (за даними відповідних територіальних органів Держстату України), Дніпропетровська область збільшила експорт мінеральних продуктів на 74,6% (з них експорт руди, шлаку й золи збільшився на 87,2%, палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки – на 18,6%); Донецька область – на 66,4% (з них експорт руди, шлаку й золи збільшився на 177,3%, палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки – на 94,2%); Запорізька область – на 78,6% (з них експорт руди, шлаку й золи

збільшився на 71,1%, палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки – на 121,5%); Луганська область – на 31,6% (з них експорт палив мінеральних, нафти і продуктів її перегонки збільшився на 31,2%); Харківська область – на 53,4% (з них експорт солі, сірки, землі та каміння збільшився на 55,5%).

Окремі області також збільшили експорт деяких товарів сільськогосподарського виробництва, зокрема, живих тварин та продуктів тваринного походження, а також продуктів рослинного походження. Так, Вінницька область збільшила експорт живих тварин та продуктів тваринного походження на 83,3%, а продуктів рослинного походження – на 94,9%; Житомирська область – на 56,1% та 115,7% відповідно; Кіровоградська область – на 194,0% та 64,0% відповідно; Сумська область – на 271,3% та 88,4% відповідно; Тернопільська область – на 62,6% та 76,5% відповідно; Херсонська область – на 61,5% та 0,5% відповідно.

Соціально-економічний розвиток регіонів України (без АР Крим, міста Севастополя, тимчасово непідконтрольних територій Донецької та Луганської областей) у 2017 р. порівняно з 2016 р. характеризується покращенням показників у сферах капітального інвестування, прямого іноземного інвестування, експорту товарів, оплати праці та ситуації з безробіттям. Складною залишається ситуація у сферах сільськогосподарського виробництва, промислового виробництва, будівельних робіт.

Нестабільність соціально-економічного розвитку привела до необхідності пошуку нових ринків збуту товарів на зовнішніх ринках, освоєння нових видів продукції та перефільювання виробництв. Відбувається зміна галузевої спеціалізації регіональної економіки, зокрема напрямів експортно орієнтованого виробництва. Це є необхідним чинником зміцнення регіональних господарських комплексів та надання їм нових стимулів до розвитку.

Формування нових зовнішніх зв'язків, перш за все у сфері торгівлі, спричинене взаємними санкціями України та Російської Федерації (далі – РФ) й започаткуванням дії Зони вільної торгівлі з країнами ЄС. У 2017 р.

відбулося посилення санкцій до компаній РФ з прогнозованим розширенням квот на одні види сільськогосподарської продукції з боку ЄС разом зі швидким вичерпанням квот на інші види продукції [3].

Всередині країни також формуються нові виробничо-маркетингові зв'язки між регіонами, хоча в загальному підсумку поки що важко сказати, виграли регіони чи програли від нових господарських зв'язків, адже все залежить від окремих галузей. Наприклад, втрати спостерігаються в галузі енергозабезпечення. В Україні наявні сім ТЕЦ, які працюють тільки на антрацитному вугіллі. Нині Україна споживає близько 9 млн. т антрацитного вугілля (з 24,5 млн. т вугілля, яке споживають ТЕС України), який видобувають лише на непідконтрольній території [4]: коксівне вугілля добувається в Донецькій області, енергетичне – в Луганській. Заміна постачальника (джерела постачання антрацитного вугілля знайдені на ринках інших країн, однак за вищою ціною) приведе до значного підвищення ціни на продукцію супутніх виробництв. Нестача вугілля вже відчувається в Донецькій та Луганській областях, а також в інших регіонах, а саме Дніпропетровській, Харківській, Полтавській областях. Зміна джерел постачання енергоресурсів та простої в металургійному виробництві спричиняють простої на підприємствах машинобудування, в транспортній, логістичній, торговельній сферах, а також змушують підприємства шукати нових торговельних партнерів, змінювати ринки та профілі виробництва.

Соціально-економічний розвиток Донецької та Луганської областей упродовж 2014–2017 рр. зазнає впливу воєнних дій на частині своєї території, які спричинили різке погіршення становища соціально-економічної сфери. Ситуація була нестабільною від самого початку, коли почали з'являтися реальні загрози занепаду колишніх промислово розвинених територій, а у 2017 р. до цих чинників додався чинник припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення в межах Донецької та Луганської областей, що стало ще одним каталізатором посилення тенденції до стагнації зазначених територій.

Припинення переміщення вантажів варто було офіційно започаткувати раніше, а перед цим слід було зменшити монозалежність України від енергоресурсів та джерел постачання іншої сировини [5, с. 31]. Сьогодні залишається констатувати, що фактичне припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення на території Донецької та Луганської областей між підконтрольною територією та непідконтрольними районами у січні 2017 р. й нормативно-правове закріплення цього процесу у березні 2017 р. значно вплинули на розвиток регіонів, змусивши суб'єкти господарювання кардинально змінювати специфікацію виробництва та шукати нових торговельних партнерів, іноді вдаючись навіть до закриття підприємств, а громадян – змінювати сферу працевлаштування.

Припинення переміщення вантажів лише підсилює ті тренди, які склалися для Донецької та Луганської областей, а саме поступове послаблення зв'язків між підконтрольною та непідконтрольною територіями. За три роки (з 2014 р.) рівень інтеграції непідконтрольних територій з іншими регіонами України зменшився, значною залишалась інтеграція лише у виробництві сталі, постачанні антрацитного та коксівного вугілля, тому перш за все проблеми з непідконтрольними територіями мають значний вплив на енергетичну сферу.

Вказані наслідки є суттєвими для окремих галузей та економіки держави загалом [5, с. 32], однак так само вони є суттєвими для регіональної економіки.

Внаслідок припинення переміщення вантажів, згідно зі словами Президента України, «через розрив ланцюгів постачання товарів відбувся спад у промисловості мінус 0,7% за підсумками першого півріччя; загубився цілий відсоток у зростанні ВВП; втрачено контроль над активами українських компаній на окупованих територіях, і головне – зменшився вплив України на людей, які там проживають» [6, с. 125].

Припинення переміщення вантажів з непідконтрольної території спричинює низку різних впливів на розвиток регіонів України.

По-перше, змінюються сфери виробничої діяльності в регіонах. Раніше йшлося про необхідність зміни зовнішньоторговельних партнерів, що було зумовлене потребою зменшення домінування на ринку енергетичних ресурсів з РФ, політичною нецільністю торгівлі з РФ, обмеженнями на ринку з боку РФ. Тепер, коли існує загроза скорочення обсягів виробництва, може виникнути питання повного зупинення підприємств металургійної сфери внаслідок недовантаження їх виробничих потужностей, зростання ціни на їх продукцію та відсутності ринків збуту. Оскільки такі підприємства завжди були системоутворюючими для економіки регіонів, навіть районів Донецької, Луганської, Запорізької областей, це означає зменшення обсягів промислового виробництва, вантажообігу, обсягів валового регіонального продукту в країні. Це може вплинути на рівень безробіття, рівень доходів населення, додаткове навантаження на бюджети через необхідність збільшення обсягів соціальних виплат.

По-друге, виключення окремих підприємств (згідно з оцінками, більше 40 підприємств на непідконтрольній території) та активів з обігу всередині країни змінює внутрішню структуру виробництва в регіонах, перерозподіляє роль галузей у формуванні валового регіонального продукту. Навіть виникає потреба в нових підприємствах. Наприклад, виключення унікального для України Харцизького трубного заводу з економічного простору України робить необхідним конструювання такого ж підприємства на підконтрольній території для забезпечення внутрішнього ринку. Цей процес є тривалим.

По-третє, відбувається поступове пристосування регіональних виробників до діяльності без підприємств, розміщених на нині непідконтрольній території, виникають нові виробничо-збутові зв'язки, зокрема на зовнішніх ринках. У травні 2017 р. компанія «АкселорМіттал» (м. Кривий Ріг) була змушена закуповувати кокс у Колумбії та Китаї (хоча країною, що є основним постачальником, залишається Польща) [7], що дало змогу відновити безперебійне функці-

онування виробництва. Авдіївський коксохімічний завод (м. Авдіївка) вперше із серпня 2014 р. відновив повне завантаження виробничих потужностей завдяки будівництву двох нових ліній енергопостачання. Завдяки цьому й саме місто отримало безперебійне джерело енергопостачання [8]. Однак не всі підприємства можуть швидко змінити джерела сировини та енергоресурсів, отже, не зможуть вижити в нових умовах.

По-четверте, відбуваються зміни в мережі транспортних сполучень між регіонами України, спричинені зміною розміщення джерел сировини, зміною виробничих ланцюгів, скороченням обсягів вантажоперевезень. Зменшення інтенсивності транспортних потоків через лінію зіткнення в межах Донецької та Луганської областей сукупно зі скороченням або закриттям виробництв спричинить у цих областях подальше скорочення виробництва, занепад дорожньої та супутньої інфраструктури, скорочення обсягів роботи банківського сектору, сфери послуг, сфери рекреації.

По-п'яте, на 2 млрд. грн. скоротяться надходження до бюджетів усіх рівнів внаслідок виключення підприємств на непідконтрольній території з фінансових відносин в Україні, зниження інтенсивності транспортних потоків, скорочення виробництва. Відбудеться зменшення обсягу надходжень від ПДВ та податку на прибуток підприємств до Державного бюджету, єдиного соціального внеску – до Пенсійного фонду України. Очікується, що бюджет Луганської області може не отримати 36,6% запланованих надходжень внаслідок зменшення обсягів надходжень від податків, що вплине на можливість виплати заробітної плати працівникам бюджетної сфери, особливо в кінці року, та можливість закінчити проекти, фінансування яких було заплановано на 2017 р. [9]. Скорочення обсягів надходжень від податку з доходів фізичних осіб, плати за землю, єдиного податку до місцевих бюджетів спричинить нестачу коштів для місцевого економічного розвитку.

По-шосте, припинення переміщення вантажів спричинює появу ще більшої кількості внутрішньо переміщених осіб, які змушені

шукати роботу перш за все в сусідніх з Донецькою та Луганською областями регіонах. Це створює необхідність додаткових фінансових витрат на виплату допомоги по безробіттю, іншої соціальної допомоги, соціального та медичного забезпечення з бюджетів сусідніх регіонів, що лягає додатковим тягарем на їх ресурсну базу та створює додаткове навантаження на регіональні ринки праці.

По-сьоме, припинення переміщення вантажів знизило позиції Донецької та Луганської областей серед інших регіонів України за показниками обсягів реалізованої промислової продукції: якщо ще у 2016 р. Донецька область посідала третє місце, а Луганська – одинадцятьє, то за результатами січня-червня 2017 р. Донецька область посідає п'яте місце, а Луганська – дев'ятнадцятьє.

Слід зазначити, що негативні наслідки припинення переміщення вантажів поступово вдається подолати, вже намічаються окремі позитивні тенденції розвитку країни. Президент України зазначає, що «економічний ефект (припинення переміщення вантажів) виявився короткочасним. ВВП зростає вже шість кварталів поспіль після чотирнадцяти кварталів падіння. За підсумками поточного року зростання прогнозується на рівні 1,8%. Ми вже майже подолали наслідки, і передбачення зростання економіки на найближчі роки – суто позитивні. Ми очікуємо прискорення зростання економіки від 3% у 2018 р. до 4% у 2020 р.» [6, с. 148].

Нинішня відсутність оцінювання шкоди, якої завдало припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення конкретним регіонам, зумовлена важкістю проведення статистичних зіставлень, закритістю окремої інформації, тому говорити про наслідки поки що можна на основі суб'єктивних оцінок експертів та підприємців. Однак вже зараз необхідно говорити про опрацювання заходів з боку державних та місцевих органів влади з недопущення негативного впливу такої ситуації на соціально-економічну сферу всіх регіонів.

Дезінтеграція господарського простору в межах Донецької та Луганської областей приводить до втрати економічного потенціалу Донбасу.

Існують значні проблеми розвитку Донецької та Луганської областей, вони втрачають колишні позиції лідерів промислового розвитку. Про те, що наслідки воєнних дій змінили тенденції соціально-економічного розвитку регіонів Донецької та Луганської областей, можна судити як з аналізу показників розвитку цих регіонів у 2014–2017 рр., так і з послаблення або припинення коопераційних зв'язків між підприємствами, що розташовані на підконтрольній та непідконтрольній територіях. Сьогодні на території Донецької та Луганської областей маємо руйнування цілісного колись господарського комплексу, що проявляється в порушенні зв'язків між підприємствами підконтрольної та непідконтрольної територій, маючи такі аспекти.

1) На непідконтрольній території залишилася значна кількість підприємств, активи яких можна вважати втраченими для України, оскільки ці підприємства припинили поставки антрацитного вугілля на підконтрольну територію України.

На непідконтрольних територіях зараз виробляють 1,6% ВВП (згідно з прогнозами, 39 млрд. грн. у поточному 2017 р.). У Луганській області [10] на підконтрольній українській владі території залишилась незначна частка таких галузей, як вугільна промисловість, виробництво будівельних матеріалів, харчова та легка промисловість. Згідно з даними Державної служби статистики України станом на 1 листопада 2016 р. кількість активних промислових підприємств склала 723, з них 49 підприємств добувної промисловості, 597 підприємств переробної промисловості.

Загалом, згідно з даними Міненерговугілля, на непідконтрольній території Донецької та Луганської областей розташовані 85 шахт усіх форм власності, що становить 57% їх загальної кількості по Україні. З них на 60 шахтах видобувалось енергетичне вугілля, зокрема майже 100% антрациту [10].

Підприємства, що опинились на непідконтрольній території, мали міцні виробничі зв'язки з підприємствами території України, з підприємствами РФ вони поки що не встановили зв'язків, а започаткування кооперації

з підприємствами інших держав є проблематичним. Отже, нині можна спостерігати тенденцію до все більшої дезінтеграції господарства Донецької та Луганської областей. У фінансовій сфері це виявляється у тому, що на непідконтрольній території розташовані підприємства, які були експортерами та не сплачували ПДВ (або отримували відшкодування по ПДВ). Такі підприємства сплачували податок на прибуток, плату за землю, ПДФО, внески до Пенсійного фонду. Якщо податок на прибуток сплачувався залежно від наявності цього прибутку, то плата за землю, ПДФО та внески до Пенсійного фонду сплачувалися постійно, тому припинення їх надходження означає суттєву втрату доходів Державного та місцевих бюджетів усієї Донецької та Луганської областей.

2) Проблема руйнування зв'язків між підприємствами є проблемою галузей не лише Донецької та Луганської областей, але й усіх регіонів України.

Внаслідок руйнування зв'язків між підприємствами на території України та непідконтрольної діяльності важливих та іноді унікальних для виробничої сфери підприємств виникає загроза позбавлення України продукції, яка не має аналогів на контрольованій території. Варто наголосити на руйнуванні виробничих ланцюгів та невизначеному майбутньому зареєстрованих в Україні груп, що нині вже позбавлені частини активів.

3) Існують значні складнощі формуванні нових виробничих зв'язків для підприємств. Пошук необхідної сировини для підприємств може бути тривалим, що вплине на роботу підприємств, особливо з безперервним робочим циклом.

Підприємства на території Донбасу завжди мали тісні коопераційні зв'язки з підприємствами з РФ. Вони послабились у I півріччі 2016 р., коли обсяг експорту в РФ зменшився на 34,6% порівняно з I півріччям 2015 р., склавши 1 527,8 млн. дол. (9,2% від загального обсягу); частка імпорту з РФ зменшилась на 42,4%, склавши 2 137,0 млн. дол. (15,3%) (за даними Держстату України). Проте за результатами I півріччя 2017 р. спостерігається збільшення обсягів експорту та імпорту з РФ порівняно

з I півріччям 2016 р., адже обсяг експорту в РФ зріс на 26,4% порівняно з I півріччям 2016 р., склавши 1 934,5 млн. дол. (9,4% від загального обсягу), обсяг імпорту з РФ зріс на 41,5%, склавши 2 985,4 млн. дол. (13,2%).

Підприємства, що були забрані на непідконтрольній території, перебувають у стані нестабільності, часто простоюють та чекають на допомогу ззовні. Оскільки перспективи надходження допомоги ззовні незрозумілі, підприємства залишаються без сировини та джерел постачання електроенергії, то варто очікувати на розкрадання основних фондів, а саме будівель, обладнання та устаткування [11]. Під час подальшої реінтеграції таке становище підприємств стане перешкодою до швидкого відновлення виробничого потенціалу Донецької та Луганської областей, тому вже зараз необхідно вжити заходів щодо упередження руйнування виробництв.

Висновки і пропозиції. Особливого значення питання відновлення зруйнованого господарства набуває у зв'язку з оголошеним у червні 2017 р. започаткуванням процесу реінтеграції нині непідконтрольної території сходу до України. Одним зі шляхів реінтеграції територій Донбасу, запропонованих фахівцями Інституту суспільно-економічних досліджень, є проведення структурної адаптації старопромислових регіонів України до нових економічних та політичних реалій України.

Загалом відновлення цілісного господарського простору в межах самих Донецької та Луганської областей слід розглядати як необхідну умову реінтеграції нині непідконтрольних територій до всієї України, оскільки встановлення порушених господарських зв'язків на території Донбасу сприятиме стабілізації розвитку як регіонів Донбасу, так й інших регіонів. Перед регіональними господарськими комплексами з'являються нові перспективи розвитку, зумовлені впливом таких чинників. По-перше, продовження децентралізації влади та передачі дохідних джерел бюджету до рівня громад. Цей чинник є важливим для впливу на соціально-економічне становище самих регіонів. Важливими для розвитку регіонів є санкції у зовнішній торгівлі. По-друге, зміна конфігурації міжрегіо-

нальної взаємодії всередині країни та поява нових виробничо-збутових зв'язків регіонів на зовнішніх ринках. Внаслідок дії цього чинника з'являється необхідність поступової зміни структури виробництва в регіонах, що дає регіонам нові можливості формування нішевих виробництв, зміни спеціалізації, упровадження інноваційних технологій.

Література:

1. Кількість дотаційних бюджетів знизилась на 25%. *TVi*. URL: <https://tvi.ua/novini/kilkist-dotacijnih-byudzhativ-znizilas-na-25-grojsman.html> (дата звернення: 23.12.2018).
2. Місцеві бюджети за півроку збільшились. *Українформ*. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2260697-miscevi-budzeti-za-pivroku-zbilsilisa-na-22-milarda.html> (дата звернення: 23.12.2018).
3. Право експорту до ЄС вже мають 280 підприємств. *Європейська правда*. URL: <http://www.eurointegration.com.ua/news/2017/05/17/7065820> (дата звернення: 23.12.2018).
4. Можна ли не покупать уголь из ДНР-ЛНР? *BBC Україна*. URL: <http://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-38894906> (дата звернення: 23.12.2018).
5. Горбулін В., Власюк О., Ляшенко О. та ін. Тимчасове припинення переміщення вантажів через лінію зіткнення у межах Донецької та Луганської областей: оцінки, наслідки, рішення : аналітичні оцінки НІСД. Київ : НІСД, 2017. 64 с.
6. Аналітична доповідь до Щорічного Послання Президента України до Верховної Ради України «Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2017 році». Київ : НІСД, 2017. 928 с.
7. «АкселорМиттал». Кривой Рог закупил кокс в Колумбии и Китае. *Ліга. Бізнес*. URL: <http://biz.liga.net/ekonomika/industriya/novosti/3674010-arselormittal-krivoy-rog-zakupil-koks-v-kolumbii-i-kitae.htm> (дата звернення: 23.12.2018).
8. Авдеевский коксохим заработал на полную мощность. *Укррудпром*. URL: http://www.ukrudprom.com/news/Avdeevskiy_koksohim_Rinata_Ahmetova_zarabotal_na_polnuyu_moshchn.html (дата звернення: 23.12.2018).
9. Бюджет Луганщини скоротився втричі через блокаду залізниці. *ЕспресоTV*. URL: http://espreso.tv/news/2017/05/23/byudzheth_luganshyny_skorotyvsya_vtrychi_cherez_blokadu_zaliznyci (дата звернення: 23.12.2018).
10. Моніторинг показників соціально-економічного розвитку Луганської області. *Департамент економічного розвитку, торгівлі та туризму Луганської обласної державної адміністрації*. URL: <http://loga.gov.ua> (дата звернення: 23.12.2018).
11. Самаева Ю. Сливаем. *Дзеркало тижня*. URL: <https://gazeta.zn.ua/macrolevel/sliваем-.html> (дата звернення: 23.12.2018).

Аннотация. В статье проанализировано современное состояние социально-экономического развития регионов Украины, в частности сделан акцент на неподконтрольных территориях Луганской и Донецкой областей. Социально-экономическое развитие Донецкой и Луганской областей в течение 2014–2017 гг. испытало влияние военных действий на части своей территории, которые обусловили резкое ухудшение положения в социально-экономической сфере. Подробно исследована нестабильность социально-экономического развития, которая привела к необходимости поиска новых рынков сбыта товаров на внешних рынках, освоения новых видов продукции

и перепрофилирования производств. В целом установлено, что восстановление целостного хозяйственного пространства в пределах самих Донецкой и Луганской областей следует рассматривать как необходимое условие реинтеграции ныне неподконтрольных территорий ко всей Украине, поскольку установление нарушенных хозяйственных связей на территории Донбасса будет способствовать стабилизации развития как регионов Донбасса, так и других регионов.

Ключевые слова: регион, государственная поддержка, социально-экономическое развитие, сфера торговли, экспорт, санкции, политическая ситуация в стране.

Summary. Growing differentiation in the conditions and consequences of living standards in the regions regardless of the reasons that cause it causes increase of destructive processes in society and exacerbates the problem of progressive development as a separate region and the country as a whole that becomes the basis for increasing the range of their economic and social stratification. The lack of an effective mechanism of state intervention in processes of social production, the dominance of spontaneous self-development was the main loss factors of progressive development of regions. Introduction to the practice of organizational and economic mechanisms, able to adapt to conditions of regional development will ensure the ongoing development of both individual regions and the state as a whole. The main goal of this work is an in-depth analysis of the current state of state support socially economic development of regions of Ukraine. In spite of the increased interest of both Ukrainian and foreign authors in developing the direction of state support for regional development, we consider it necessary to carry out a detailed analysis of the current state of socio-economic development of the regions, taking into account the economic and political situation in the country. The article analyzes the current state of social and economic development of the regions of Ukraine; in particular, the emphasis is placed on uncontrolled territories of Luhansk and Donetsk oblasts. Socio-economic development of Donetsk and Luhansk oblasts during 2014–2017 was influenced by military actions on part of its territory, which caused a sharp deterioration of the social and economic situation. The instability of socio-economic development has been studied in detail, which has led to the need to find new markets for the sale of goods in foreign markets, the development of new types of products and the restructuring of production. In general, it has been established that the restoration of integral economic space within the Donetsk and Luhansk regions itself should be considered as a necessary condition for the re-integration of currently uncontrolled territories to the whole of Ukraine, since the establishment of disturbed economic ties on the territory of Donbass will contribute to stabilization of the development of both the Donbas regions and other regions.

Keywords: region, state support, socio-economic development, trade, export, sanctions, political situation in the country.